

بررسی مبانی تقنینی ممنوعیت سگ‌گردانی و مستندات حقوقی و کیفری پیش‌روی آن

نویسندگان	کیوان حیدر نژاد *
وابستگی سازمانی	استادیار، گروه حقوق، واحد شبستر (مرکز تسوج)، دانشگاه آزاد اسلامی، شبستر، ایران
صفوره کریم پور عوری	دانش آموخته سطح سه، مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران، قم، ایران
سلیم شیخ صلوات	دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران
اسماعیل کلاتری گده کهریز	دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران
اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله	پژوهشی
صفحه	۵۵ - ۶۷
دوره ۱، شماره ۲	
اطلاعات نویسنده مسئول	کیوان حیدر نژاد
کد ارکید	۵۳۱۴-۷۲۸۲-۰۰۰۲-۰۰۰۰
تلفن	۰۹۱۴۲۰۰۲۷۱۵
ایمیل	Keyvan_heidarnejad@yahoo.com
سابقه مقاله	
تاریخ دریافت	۱۴۰۳/۱۱/۰۱
تاریخ ویرایش	۱۴۰۳/۱۱/۲۰
تاریخ پذیرش	۱۴۰۳/۱۱/۲۲
تاریخ انتشار	۱۴۰۳/۱۱/۲۴
روش پژوهش	توصیفی تحلیلی
واژگان کلیدی	مبانی تقنینی، مستندات حقوقی، مستندات کیفری
توضیحات	
کلیه حقوق این مقاله متعلق به نویسندگان می باشد.	
خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد و تغییر جزئی را با ذکر منبع آن دارند.	
نحوه استناد دهی	حیدر نژاد، کیوان؛ کریم پور عوری، صفوره؛ شیخ صلوات، سلیم؛ کلاتری گده کهریز، اسماعیل (۱۴۰۳)، بررسی مبانی تقنینی ممنوعیت سگ‌گردانی و مستندات حقوقی و کیفری پیش‌روی آن، فصلنامه علمی مطالعات میان رشته‌ای حقوق و تربیت اسلامی، دوره ۱، شماره ۲، صفحات ۵۵ - ۶۷

Examining the Legislative Foundations of the Ban on Dog Walking & the Legal & Criminal Documentation Surrounding It	
Authors	Organizational Affiliation
Keyvan Heidar Nezhad *	Assistant Professor, Department of Law, Shabestar Branch (Tasuj Center), Islamic Azad University, Shabestar, Iran
Safooreh Karimpoor	Level 3 Graduate, Sisters Seminary Management Center, Qom, Iran
Salim Sheikh Salavat	Master's Degree Student, Department of Management, Islamic Azad University, Ardabil, Iran
Esmail Kalantari	Master's Degree Student, Department of Management, Islamic Azad University, Ardabil, Iran
Article Information	Abstract
Article Type	Research
Pages	55 - 67
Volume 1, Issue 2	
Corresponding Author's Info	
Corresponding Author's	Keyvan Heidar Nezhad
ORCID	0000 - 0002 - 7282 - 5314
Tell	09142002715
Email	Keyvan_heidarnejad@yahoo.com
Article History	
Received	2025/01/20
Revised	2025/02/08
Accepted	2025/02/10
Published Online	2025/02/12
Research Method	Descriptive Analytical
Keywords	<i>Legislative Foundations, Legal Documents, Criminal Documents</i>
Description	
<i>All rights to this article belong to the authors.</i>	
<i>Readers of this magazine are permitted to distribute, recombine, and modify the material with due acknowledgement of the source.</i>	
How to Cite This Article	Heidar Nezhad, Keyvan; Karimpoor, Safooreh; Sheikh Salavat, Salim; Kalantari, Esmail (2025), Examining the Legislative Foundations of the Ban on Dog Walking & the Legal & Criminal Documentation Surrounding It, Quarterly Journal of New Research in Criminology, Volume 1, Issue 2, Pages 55 - 67

۱- مقدمه

پیشرفت جامعه از یک سو و کاهش سواد رسانه‌ای از سوی دیگر باعث شده است هویت ملی در کشورهای اسلامی خدشه دار شده و سبک زندگی غربی گسترش بیشتری داشته باشد. یکی از موضوعاتی که کشورهای اسلامی را در سال‌های اخیر به چالش کشیده است پدیده سگ گردانی می‌باشد.

سگ گردانی در حقیقت پدیده‌ای غربی بوده و در آن افراد با انس گرفتن از سگ، آن حیوان را به عنوان مونس و همدم خود قرار داده و همیشه و در همه حال به عنوان شریک زندگی خود کنار خود به هر سویی می‌برند. در حال حاضر موضوع نگهداری از سگ به عنوان حیوان خانگی به رویه عمومی گسترده‌ای در جامعه تبدیل شده و گواه بحرانی شدن اوضاع اجتماعی و تغییر فرهنگ و سبک زندگی ایرانی اسلامی و تمایزجویی اجتماعی شده است. (بیانی، ۱۴۰۰: ۴) این پدیده که در تمام گونه‌های آن اتفاق افتاده است (علیشاهی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱) چالش‌هایی را سبب شده است. (جمالی و ذوالفقار طلب، ۱۴۰۰: ۵) به طوری که در دنیای امروزی و بخصوص در کلانشهرها و شهرهای بزرگ افراد بسیاری را می‌توان مشاهده کرد که در حال حمل سگ هستند، متأسفانه در حال حاضر این الگوی رفتاری ناسالم در حال گسترش بوده و جمعیت قابل توجهی جذب آن شده‌اند، به گونه‌ای که این سبک از زندگی غربی که کاری ناپسند و ناسازگار بوده و موجب پایین آوردن مقام انسانیت می‌گردد به وسیله تقلید کورکورانه داخل مرزهای کشورهای اسلامی نیز شده است. آدمی با کاستن از جایگاه خود، تحت تأثیر عوامل گوناگونی مانند مدگرایی، تبعیت از فرهنگ غربی، بی‌هویتی، ضعف معنویات نه تنها سگ را به خانه خویش برده، بلکه به نوازشش نیز اقدام کرده و معضلی به نام «سگ گردانی» پدیدار شده است. (خدادادی، ۱۴۰۱: ۹) یکی از مهم‌ترین دلایل گسترش این سبک از زندگی در جوامع غربی را می‌توان عدم پایبندی کفار به احکام فقهی و همین‌طور عدم شمول قواعد فقهیه در سرزمین کفار دانست (عمانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۵) ولی مهمتر از همه آنها، عدم آشنایی مسلمانان به احکام حقوقی و کیفری در زمینه سگ گردانی عامل مهم گسترش این پدیده در جوامع اسلامی می‌باشد.

بر همین اساس پژوهش حاضر در صدد پاسخ به این سوال اساسی می‌باشد که مبانی تقنینی ممنوعیت سگ گردانی و مستندات حقوقی و کیفری پیش‌روی آن چه می‌باشد. به همین منظور در ابتدا لازم است به بررسی مفاهیم وابسته و متغیر پژوهش پرداخته و در نهایت به بررسی مستندات حقوقی و کیفری پیش‌روی آن خواهیم پرداخت.

۲- پیشینه‌شناسی

پژوهش‌های متعددی در رابطه با سگ گردانی و موضوعات نزدیک به آن توسط پژوهشگران به رشته تحریر در آورده شده‌اند که در زیر به بخشی از آنها اشاره می‌شود:

مهدی‌عمانی، جمال بیگی و بابک پورقهرمانی (۱۴۰۲)، در مقاله خود تحت عنوان «فناوری هارپ؛ چالش‌های فقهی و حقوقی فراروی آن» در رابطه با گسترش فرهنگ غربی در جوامع اسلامی عدم آگاهی شهروندان از احکام فقهی و حقوقی را مهمترین عامل دانسته و خطرات آن را نیز گوشزد کرده‌اند. آنها همچنین گسترش فرهنگ غربی را عامل اصلی در بحران‌های اجتماعی معرفی کرده‌اند.

فضل‌الله خدادادی (۱۴۰۱)، در مقاله خود تحت عنوان «دگرپرسی نوع نگاه به سگ: از ترحم در گذشته تا تفضیل در جامعه امروزی ایران» چنین بیان می‌کند که پس از ورود اسلام به ایران، فرهنگ، ادبیات و ایدئولوژی نوینی شکل گرفت، آموزه‌های اسلام در ادبیات فارسی نیز متجلی شد و در نتیجه جامعه ایرانی اسلامی قائل به نوعی قواعد و شرایط در نگهداری حیوانی نجس مانند سگ شد و تنها نگهداری از سگ معلّم جهت شکار و نگهداری را با شرایطی به دور از محل زندگی جایز دانست؛ به طوری که تنها با دیدگاه ترحم انگیز و به قصد ثواب براساس رعایت حقوق حیوانات به سگ درمانده غذا یا آبی داده می‌شد و یا از دیدگاه جامعه‌شناسی موظف بودند در برابر خدمتی که از حیوان می‌

گرفتند، غذای آن را تأمین کنند، اما در جامعه امروزی این رفتار ترحمی نسبت به سگ به نوعی رفتار تفضلی تبدیل شده است و آدمی با کاستن از جایگاه خود، تحت تأثیر عوامل گوناگونی مانند مدرگرایی، تبعیت از فرهنگ غربی، بی هویتی، ضعف معنویات و... نه تنها سگ را به خانه خویش برده، بلکه به نوازشش نیز اقدام کرده و معضلی به نام «سگ گردانی» پدیدار شده است.

پروانه بیانی (۱۴۰۰)، در مقاله خود تحت عنوان «واکاوی جامعه شناختی پیامدهای گرایش به سگ گردانی در سنجه جرم شناسی با تاکید بر نقش پلیس در برخورد با این پدیده» بیان می‌دارد که پدیده سگ گردانی باعث بروز مشکلات متعددی از قبیل دلهره، اضطراب، هراس و ترس؛ سلب آسایش و آرامش روانی همسایگان به ویژه در محیط‌های آپارتمانی و بروز نزاع و درگیری بین مردم؛ تحمیل هزینه‌های سنگین خرید، مراقبت و نگهداری حیوانات یاد شده بر اقتصاد جامعه و خانواده‌ها؛ آلوده سازی، نجس کردن و ایجاد مشکلات بهداشتی در اماکن و معابر عمومی؛ تسری، انتقال و فراگیری بیماری‌های فراوان مشترک بین انسان و حیوان و تغییر تدریجی سبک زندگی ایرانی اسلامی و جایگزینی احساسات و روابط عاطفی با حیوان به جای روابط انسانی و خانوادگی شده است.

نزل ورائی (۱۴۰۰)، در مقاله خود تحت عنوان «سیاست جنایی حاکم بر نگهداری حیوانات خانگی در نظام حقوقی ایران» چنین بیان می‌دارد که با توجه به اهمیت زنجیره حیوانی و ضرورت بقای این مخلوقات پروردگار، بنابر وابستگی شدید زندگی انسانی به آن‌ها، امروزه حقوق مربوط به آن‌ها بیش از هر موجود دیگری توجه فعالان محیط زیست و حتی فعالان سایر عرصه‌ها را، به دلیل نزدیک شدن تدریجی قلمرو حیات انسان و حیوان و ورود روزافزون این جانداران به حریم زندگی انسانی، به خود معطوف کرده است.

محمد عشایری منفرد (۱۳۹۱)، در مقاله خود تحت عنوان «نگاهی معنا شناختی به حیوان انگاری انسان‌ها در زبان نهج البلاغه و لزوم حفظ حرمت انسان» چنین بیان می‌دارد که شان و جایگاه انسانیت فراتر از هر چیزی می‌باشد و اینکه حیوانات در جایگاه انسان قرار بگیرند امری ناپسند می‌باشد. او همچنین در رابطه با خطرات این پدیده هشدار داده‌اند و بیان کرده‌اند که اگر با این پدیده مقابله نگردد خطرات جدی گریبانگیر کشورها خواهد شد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که مقالات نوشته شده توسط سایر پژوهشگران صرفاً در ارتباط با مفهوم شناسی پدیده سگ گردانی بوده و این همان نقطه تمایز پژوهش پژوهش حاضر می‌باشد و از این لحاظ که ما در این پژوهش به بررسی مبانی تقنینی و مستندات حقوقی و کیفی پیس روی آن نیز خواهیم پرداخت می‌توان گفت که دارای نوآوری بوده و به لحاظ اینکه چون این پژوهش به نوعی آگاهی‌رساندن به مردم از عواقب سگ گردانی می‌باشد می‌تواند کاربردی بودن این پژوهش را نشان دهد.

۳- مفهوم شناسی

اقتضای ورود به هر بحثی، آشنایی با الفاظ و اصطلاحات آن بحث است؛ چه را که برای فهم دقیق‌تر هر علمی، لازم است تا با واژه‌ها و اصطلاحات آن علم آشنا شد. در صورت عدم آشنایی با معانی و مفاهیم دقیق و صحیح اصطلاحات، تبیین مباحث با مشکل مغالطه مواجه خواهد شد، برای جلوگیری از این آسیبها، ضرورت ایجاد معنای واژگان و اصطلاحات مهم بکار رفته در پژوهش روشن شود تا نتیجه گیری مشخص از مباحث امکان پذیر باشد. بر همین اساس در این قسمت از پژوهش به جهت آشنایی مخاطبین به بررسی متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش خواهیم پرداخت.

۳-۱- احکام

احکام ریشه تک معنایی داشته و آن بازداشتن و منع کردن می‌باشد و اولین معنا از آن، حکم کردن است که باعث جلوگیری از ظلم شده و جهل و نادانی را از انسان باز می‌دارد. (احمدبن فارس، ۱۴۰۴: ۴۴۲) در نتیجه اگر به قضاوت کردن، حکم و داوری می‌گویند برای آن است

که این کار، مانع از فساد و سبب اصلاح است. منظور از احکام، اثبات امری برای امر دیگر و یا نفی امری از امر دیگر است؛ بنابراین، به قوانین و مقرراتی که شارع برای مکلفان به رسمیت شناخته است، احکام می‌گویند، چه به طور مستقیم از جانب شارع صادر شده باشد چه به واسطه عقل و یا عرف دریافت شده باشد، و چه ناظر به مسائل اعتقادی یا اخلاقی باشد، و چه مربوط به افعال مکلفان (لنکرانی، ۱۴۰۹ق: ۳۱۳) بر همین اساس به طلب شاره از مکلف برای انجام دادن یا ترک فعلی حکم می‌گویند. پس بنابراین به مجموعه دستورهای دین که وظیفه انسان‌ها را در زندگی و کارهای روزمره مشخص می‌کند در اصطلاح احکام می‌گویند. (الصدر، ۱۴۳۱ق: ۱۳)

۲-۲- حکم حقوقی

حق در لغت در معناهای گوناگونی به کار رفته است. برخی آن را راستی، درستی، عدالت، ثابت و یقین که در آن جای تردید و انکار نباشد، شایسته و سزاوار، راستی در گفتار، مال، ملک و سلطنت، بهره و نصیب، امر صورت پذیرفته و انجام شده، دوراندیشی، مرگ معنی کرده‌اند. برخی آن را به معنای این می‌دانند که کسی شایسته و سزاوار چیزی باشد. برخی نیز حقوق را به معنای وظایف، تکالیف، دستمزد، مجموعه قوانین، قواعد و رسوم لازم الاجرائی که به منظور استقرار نظم در جوامع انسانی وضع یا شناخته شده است تعریف کرده‌اند. (معین، ۱۳۸۶: ۴۲۱) این گستردگی در معانی نشانگر گستردگی در موضوع آن می‌باشد. در حقیقت حقوق مجموعه قواعدی است که از طریق موسسات اجتماعی یا دولتی، جهت تنظیم رفتار ایجاد و اعمال می‌شود. دانش حقوق، دانش تحلیل و سیر تحول قواعد حقوقی است. همچنین حقوق مجموعه قوانین و مقرراتی است که حاکم و ناظر بر روابط افراد و اشخاص می‌باشند. از حقوق در معنای امتیازی که شخص برای جامعه معینی دارد، به حقوق فردی تعبیر می‌شود. (فتاحی، ۱۳۹۴: ۲۸) حق عبارت است از اقتداری که قانون به افراد می‌دهد تا عملی را انجام دهند. آزادی، عمل، رکن اساسی حق در این تعریف می‌باشد؛ یعنی آدمیان در انجام یا عدم انجام آن عمل آزادند. به بیان دیگر، حق امری اعتباری است که پشتوانه قانونی دارد. ثمره آن حفظ نظم جامعه است. از این رو، طبق این دیدگاه، «حق»، غیر از معتبر بودن توسط اجتماع شأن دیگری ندارد. (امامی، ۱۳۷۴: ۱۲۵) شیخ انصاری در مکاسب، «حق» را به توانایی و سلطنت فعلی تعریف می‌کند. (انصاری، ۱۴۱۰ق: ۱۱) آیت‌الله جواد تبریزی نیز معتقد است حق، نسبت خاص و سلطنت مخصوصی است که به دو طرف، کسی که حق به نفع اوست و کسی که حق به ضرر اوست استوار است و کسی که حق به نفع اوست حاکم خواهد بود. (تبریزی، ۱۳۷۴: ۱۰) در قرآن حق گاهی به عنوان صفتی برای فعل انسان مکلف آمده است و در مواردی از آیات قرآن، واژه «حق» به همان معنای حقوقی به کار رفته است و قرض دادن، اشاره به همین معنا دارد.

۴- بررسی مبانی تقنینی ممنوعیت سگ گردانی

به اصول و قواعد کلی که نظام قانونی در هر کشوری مبتنی و متکی بر آن بوده و قواعد و مقررات حقوقی و کیفری بر اساس آن وضع می‌شود را مبانی تقنینی می‌نامند. بر اساس این مبانی است که نظام و قواعد حقوقی قدرت و مشروعیت پیدا می‌کنند. (کاتوزیان، ۱۴۰۱: ۲۵) به طور کلی، می‌توان گفت که جوامع برای استفاده از قوانین و مداخله در رفتارها و امور افراد جامعه یکی از سه اصل ضرر، پدر سالاری حقوقی و اخلاق‌گرایی حقوقی را مبنا و منشا قرار می‌دهند. بر همین اساس ما در این بخش از پژوهش نسبت به شناسایی و بررسی این اصول در ارتباط با پدیده سگ گردانی می‌پردازیم.

۴-۱- اصل ضرر

یکی از مبانی اصلی جرم‌انگاری و کیفر گذاری در نظام‌های حقوقی اصل ضرر است. (حسینی و محمودی جانکی، ۱۳۹۹: ۱۱۷) اصل ضرر برای نخستین بار توسط جان استوارت میل مطرح شد. در حقیقت این اصل بیانگر این مهم می‌باشد که تنها موردی که جامعه و

دولت، حق مداخله در امور زندگی و آزادی دیگران را دارد و می‌تواند در مورد دیگران اجبار و زور به کار برد، زمانی است که با آن مداخله بخواهد جلوی آسیب و ضرر به دیگران را بگیرد. (مصطفی زاده و کشتگر، ۱۴۰۱: ۷۸) بر همین اساس دخالت قوانین کیفری، تنها زمانی مشروعیت دارد که به خاطر جلوگیری از آسیب و ضرر به دیگران بوده باشد. (Feinberg, 2000: 25) از میان تمامی مبانی قانونی، مبنایی که کمترین میزان مداخله دولت را تجویز کرده و در همه نظام‌های حقوقی و همین‌طور در نزد اندیشمندان و فیلسوفان پذیرفته شده است، اصل ضرر است. (هادی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۱۶) بنابراین طبق این اصل، تسلط دولت و حکومت بر حوزه‌های خصوصی شهروندان فقط در صورتی جایز است که ضرری از سوی او بر دیگران تحمیل شده یا در آستانه تحمیل باشد. (جوادی و حسینی سورکی، ۱۳۹۶: ۱۱۱) بر این اساس دولت‌ها می‌توانند طبق اصل ضرر، عمل فردی را که به واسطه سگ گردانی موجب آزار و اذیت دیگران شده یا مزاحمتی برای سایرین ایجاد کنند جرم انگاری کنند.

۲-۴- اصل پدر سالاری حقوقی

پدر سالاری از کلمه پدر مشتق گرفته شده که در معنا و مفهوم همانند یک پدر رفتار کردن است. پدر سالاری یعنی اقدام به خیر و صلاح دیگران بدون رضایت ایشان، آن‌طور که پدر برای فرزند خود عمل می‌کند. به عبارتی، هرگاه رفتار یا ترک رفتاری را بر خلاف مصلحت آنان یا به ضرر آنان ببیند، آنان را از انجام و یا ترک آن باز می‌دارد. (حاصل خواه جعفرآبادی، ۱۴۰۲: ۴۹) البته در معنای مصطلح سیاسی، پدر سالاری یعنی خودداری و جلوگیری حکومت از زیان رساندن افراد به خود و دیگران می‌باشد. در این مفهوم دولت قادر است همانند و به مثابه پدر برای جامعه، مردم و حکمیران را نه فقط از اموری که به زیان دیگران است به اجبار بازدارد بلکه چنانچه رفتار آنان نیز مضر به حال خودشان باشد، آنان را از انجام آن به اجبار باز دارد. (بیگی و شیرمحمدی، ۱۳۹۸: ۷۴) در حقیقت رویکرد پدر سالاری به این پرسش دامن می‌زند که هنگامی که شخصی به صورت معقول رفتار نمی‌کند و می‌خواهد به خود یا دیگران آسیب وارد کند چگونه باید با وی رفتار کرد. این دیدگاه نوعی رفتار قیّم مآبانه نسبت به جامعه زیر سلطه را بیان می‌کند و بر اساس آن حکومت در پی بازداشتن افراد از فعل یا ترک فعلی بر می‌آید که به ضرر خود و دیگران است. (جعفری، خردمند، ۱۳۹۴: ۶۹) بر این اساس جامعه و دولت اغلب به خانواده تشبیه می‌شوند و به همین دلیل حاکمان باید نقش پدر جامعه را ایفا کنند. (نوبهار و نوبهاری طهرانی، ۱۴۰۱: ۳۷۵) طبق این اصل، حکومت می‌تواند کسانی را که سگ گردانی کرده و دیگران را در معرض آزار و اذیت قرار داده و از طرفی خود را نیز به چالش می‌کشاند محاکمه کند. البته در برخی موارد حاملان سگ جنبه‌های احتیاطی را رعایت کرده و با حالتی محتاطانه به سگ گردانی می‌پردازند، ولی با اینحال احتمال ترسیدن افراد ضعیف و سالخورده نیز وجود دارد و به همین دلیل حکومت می‌تواند با سگ گردانی مقابله کند.

۳-۳- اصل اخلاق‌گرایی حقوقی

یکی از مهمترین دغدغه‌های جرم دانستن مربوط به حوزه اخلاق‌گرایی حقوقی است. بدین وجه که مقنن بی آنکه در پی محافظت از دیگران باشد اخلاق را مشمول الزام قرار می‌دهد. (برهانی، ۱۳۹۸: ۲۰۲) اخلاق‌گرایی قانونی رویکردی است که زیان رساندن شخص به دیگران یا ضرر رساندن فرد به خود را تنها ملاک انحصاری جرم دانستن نمی‌داند. این اصل علاوه بر اصول قبلی، جرم دانستن رفتارها را به دلیل غیر اخلاقی، مذموم بودن یا به علت مغایرت با معیارهای مورد پذیرش افراد جامعه، فراهم می‌آورد. ارزش‌هایی که اخلاق‌گرایی قانونی برای محافظت از آنها به جرم انگاری اقدام می‌نماید. (برهانی، ۱۳۹۴: ۱۰۹) این اصل متضمن طیف خاصی از رفتارها بوده و دربرگیرنده اعمال و رفتاری هستند که به طور ذاتی اموری ضد اخلاقی هستند. بر همین اساس می‌توان گفت اخلاق‌گرایی قانونی اعمال ضد اخلاقی را جرم می‌داند. (کریمی راد و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۵۵) به عبارت دیگر، انجام هر عملی فارغ از مکان آن و بدون در نظر گرفتن سایر عناصر به طور مستقیم

افراد جامعه را مورد آزار و اذیت قرار دهد مشمول این اصل بوده و نهاد قانون گذاری می تواند بر طبق این اصل آن عمل را جرم انگاری نماید. (کریمی راد و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۵۳) بر طبق این اصل چون سگ های زینتی از جمله اعیان نجس هستند پس صرف نگهداری آنها به دور از اخلاق بوده (لطیف زاده و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۰۷) و بدون در نظر گرفتن سایر عناصر قانونی، مقنن می تواند نسبت به جرم انگاری آن اقدام کند.

۵- بررسی مستندات و مستدلات کیفری پیش روی سگ گردانی

داشتن جایگاه قانونی همان استناد قانونی است، به عبارت ساده تر قوانین موضوعه ای که به صرات به مواردی اشاره کرده است را استناد قانونی می نامند در حالی که مستدل بودن را میتنی بر دلیل داشتن معنا کرده اند. (نیک نژاد و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۶۱) هر چند در قانون به صراحت در این باره سخن گفته نشده ولی ولی ما در این بخش از پژوهش به بررسی مستندات و مستدلات کیفری موضوعاتی خواهیم پرداخت که مقامات قضایی با استناد به آنها می توانند در رابطه با سگ گردانی تصمیمات مقتضی را اتخاذ کنند.

۵-۱- قانون مجازات اسلامی

در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مقنن نسبت به سگ گردانی تصمیمی نگرفته است ولی به مواردی که می تواند مستند قانونی و قضایی قرار بگیرد اشاره می کنیم:

۵-۱-۱- ماده ۵۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

مقنن جمهوری اسلامی ایران در ماده ۵۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ چنین بیان می دارد: «متصرف هر حیوانی که از احتمال حمله آن آگاه است باید آن را حفظ نماید و اگر در اثر تقصیر او، حیوان مزبور به دیگری صدمه وارد سازد، ضامن است. ولی اگر از احتمال حمله حیوان آگاه نبوده و عدم آگاهی ناشی از تقصیر او نباشد، ضامن نیست.» این ماده قانونی شامل دو تبصره بوده و در تبصره اول این ماده چنین آمده است: «نگهداری حیوانی که شخص توانایی حفظ آن را ندارد، تقصیر محسوب می شود.» تبصره دوم نیز به نگهداری هر وسیله یا شیء خطرناک اشاره کرده و می گوید: «نگهداری هر وسیله یا شیء خطرناکی که دیگران را در معرض آسیب قرار دهد و شخص قادر به حفظ و جلوگیری از آسیب رسانی آن نباشد، مشمول حکم تبصره (۱) این ماده است.» همانطوری که در متن ماده دیده می شود، مقنن به طور صریح به سگ گردانی یا در اصطلاحی کلی تر به حیوان گردانی اشاره ای نداشته است ولی طبق این ماده قانونی، بر هر فردی لازم است تا اقداماتی را اتخاذ نماید مبنی بر منع از ورود آسیب و صدمه از ناحیه حیوانی که متعلق به اوست. در تبصره دوم این ماده نیز نگهداری هر وسیله یا شیء خطرناک در حکم تبصره ۱ این ماده بوده و نگهداری از حیوانی که شخص قادر به کنترل آن نباشد مصداق بارز تقصیر محسوب می شود. نکته مهمی که در بطن این ماده قانونی نهفته است، مطلق بودن مسئولیت نگهدارنده حیوان خطرناک می باشد. مسئولیت مطلق در حقیقت به مسئولیتی گفته می شود که در آن عنصر روانی وجود نداشته باشد. (جانی پور و عباسی، ۱۳۹۲: ۲۵) در حقیقت برای تحقق عمل مجرمانه باید سه رکن قانونی، مادی و روانی وجود داشته باشد. (کازمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۳۱) ولی این ماده نشانگر این می باشد که شخص نگهدارنده سگ دارای مسئولیت مطلق است چون سگ به طور ذاتی حیوان خطرناکی است. (بهاریه یزدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۰) هر چند که صراحتی مبنی بر جرم افراد سگ گردان در این ماده دیده نمی شود ولی از آنجایی که سگ حیوانی وحشی بوده و غفلتاً حمله می کند بر این اساس طبق این ماده قانونی شخص گرداننده دارای سگ مسئولیت مطلق می باشد، یعنی حتی بدون اینکه قصدی داشته باشد مجرم محسوب می شود.

۱-۲- ماده ۵۰۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

مقنن جمهوری اسلامی ایران در ماده ۵۰۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ چنین بیان می‌دارد: «هرگاه کسی به روی شخصی سلاح بکشد یا حیوانی مانند سگ را به سوی او برانگیزد یا هر کار دیگری که موجب هراس او می‌گردد مانند فریاد کشیدن یا انفجار صوتی انجام دهد و بر اثر این ارباب، شخص بمیرد یا مصدوم گردد حسب مورد براساس تعاریف انواع جنایات به قصاص یا دیه محکوم می‌شود.» هر چند در این ماده قانونی نیز صراحتی مبنی بر مجرمانه بودن عمل سگ گردانی وجود ندارد ولی از بطن ماده می‌توان به وضوح این مهم را فهمید. این ماده شامل اعمال مجرمانه اصابتی و غیر اصابتی می‌باشد. همانطوری که از لفظ واژه مشخص است در اعمال مجرمانه اصابتی باید آسیبی به طرف مقابل وارد گردد در حالی که در اعمال مجرمانه غیر اصابتی هیچ گونه آسیب یا صدمه فیزیکی به طرف مقابل وارد نمی‌شود. (نیسی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۵۰) و این همان نکته‌ای است که می‌توان مجرمانه بودن سگ گردان را اثبات کرد. در ماده به صراحت آمده است که هر کاری که موجب هراس شخصی گردد و شخص مصدوم گردیده یا بمیرد، مرتکب مجرم می‌باشد. بدیهی است کودک یا حتی افراد سالخورده از کوچکترین حرکاتی می‌ترسند و این ترس برای سلامتی آنها مضر است. چه بسیار افرادی وجود دارند که بر اثر ترس صدمه بزرگی بر آنها وارد شده است. بنابراین با استناد به این قسمت از این ماده قانونی می‌توان استنباط کرد که عمل سگ گردانی می‌تواند عملی مجرمانه تلقی گردد.

۱-۳- ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

این ماده قانونی در ارتباط با بهداشت عمومی بوده و مقنن جمهوری اسلامی ایران در ماده قانونی به صراحت بهداشت عمومی را مطرح و چنین بیان داشته است: «هر اقدامی که تهدید علیه بهداشت عمومی شناخته شود از قبیل آلوده کردن آب آشامیدنی یا توزیع آب آشامیدنی آلوده، دفع غیربهداشتی فضولات انسانی و دامی و مواد زاید، ریختن مواد مسموم کننده در رودخانه‌ها، زیاله در خیابان‌ها و کشتار غیرمجاز دام، استفاده غیرمجاز فاضلاب خام یا پس آب تصفیه خانه‌های فاضلاب برای مصارف کشاورزی ممنوع می‌باشد و مرتکبین چنانچه طبق قوانین خاص مشمول مجازات شدیدتری نباشند به حبس تا یک سال محکوم خواهند شد.» این ماده قانونی هر چند به صراحت در رابطه با سگ گردانی سخن نگفته است ولی از مفهوم «بهداشت عمومی» می‌توان به این نکته دست یافت. در حقیقت بهداشت عمومی ناظر به هنر پیشگیری از بیماری‌ها و ارتقای سلامت انسان بوده و تجزیه و تحلیل سلامت جمعیت و عوامل تهدید کننده آن پایه‌ای برای بهداشت عمومی است. (Winslow & Amory, 1920: 2) بنابراین می‌توان گفت بهداشت عمومی در جهت حفظ و ارتقای وضعیت سلامت جامعه انجام گرفته (عالمی و علی محمد، ۱۴۰۱: ۹۱) و به روش‌هایی اطلاق می‌گردد که به سلامت و پیشگیری از بیماری‌ها کمک می‌کند. (آهنگران و مجد، ۱۴۰۱: ۵۵) از آنجایی که سگ نجس العین بوده و یکی از عوامل انتقال بیماری‌ها می‌باشد (آل داوود و همکاران، ۱۳۸۹: ۱) می‌توان گفت که مشمول این ماده قانونی می‌باشد. عبارت صدر ماده نیز بیانگر این امر مهم می‌باشد. چون مقنن با به کار بردن جمله «هر اقدامی که تهدید علیه بهداشت عمومی تلقی گردد» تمامی اقداماتی را که باعث بیماری می‌گردد جرم دانسته است.

۱-۲- طرح حمایت از حقوق عامه در مقابل حیوانات مضر و خطرناک

به دلایل گسترش پدیده حیوان گردانی بالاخص سگ گردانی در معابر و انظار عمومی و آسیب دیدن افراد به واسطه آنها، طرح حمایت از حقوق عامه در مقابل حیوانات مضر و خطرناک در دستور کار مجلس قرار گرفت. هر چند این طرح در جلسات متعدد مجلس شورای اسلامی مورد بررسی و تصویب قرار گرفت ولی اجرای آن وابسته به تصویب شورای نگهبان و ابلاغ در روزنامه‌های رسمی می‌باشد. این طرح دارای چهار ماده بوده و به عنوان الحاقیه ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی به عنوان مکرر ۱ تا ۴ نام گذاری شده است. در ماده ۶۸۸ مکرر ۱ چنین

آمده است: «واردات، تولید، تکثیر، پرورش، خرید و فروش، حمل و نقل و گردانیدن اعم از پیاده و یا با وسیله نقلیه و نگهداری حیوانات وحشی، نامتعارف، مضر و خطرناک، از قبیل: کروکودیل (تمساح)، لاک پشت، مار، سوسمار، گربه، موش، خرگوش، سگ و سایر حیوانات نجس العین و میمون ممنوع می باشد و هر یک از مرتکبین، به جزای نقدی معادل ۱۰ تا ۳۰ برابر حداقل حقوق کارگری (که سالانه توسط دولت و اتحادیه های مربوطه تعیین و اعلان می گردد) و نیز ضبط حیوان مربوطه محکوم می گردند.» ماده ۶۸۸ مکرر ۴ نیز بیان داشته است: «در صورت حمل و گردانیدن حیوانات موضوع این قانون با وسایل نقلیه، علاوه بر مجازات نقدی مالک یا حامل حیوان، راننده خودرو نیز به جزای نقدی تعیین شده در این قانون محکوم و خودروی مربوطه نیز علاوه بر جریمه توسط پلیس به مدت ۳ ماه توقیف می گردد.» همانطوری که صراحتاً در این مواد قانونی ذکر شده است گردانیدن سگ و سایر حیوانات نجس العین چه به صورت پیاده و چه با وسایل نقلیه جرم بوده و حامل و گرداننده آن به مجازات مقرر در قانون محکوم خواهد شد. نکته قابل توجه در این مواد این است که مقنن جمهوری اسلامی ایران علاوه بر گردانیدن سگ، وارد کردن، پرورش و خرید فروش آن را نیز از اعمال ممنوعه دانسته است. این مواد قانونی نقطه عطفی بر حفظ حقوق عامه می باشد که امید است هر چه سریعتر موانع اجرایی آن برطرف گردد.

۵-۳- اصل ۴۰ قانون اساسی

قانون اساسی عالی ترین سند حقوقی یک کشور و راهنمایی برای تنظیم قوانین دیگر است. قانون اساسی تعریف کننده اصول سیاسی، ساختار، سلسله مراتب، جایگاه، و حدود قدرت سیاسی دولت یک کشور، و تعیین و تضمین کننده حقوق شهروندان کشور است. هیچ قانونی نباید با قانون اساسی مغایرت داشته باشد. به عبارت دیگر، قانون اساسی قانون تعیین کننده نظام حاکم است، قانونی که مشخص می کند قدرت در کجا متمرکز است، روابط این قدرت حاکم با آزادی‌ها و حقوق افراد ملت چگونه است و این قوای حاکمه اعم از قوه مجریه، قوه مقننه و قوه قضائیه چه اقتدارات و مسئولیت‌هایی در برابر ملت دارند. (سید فاطمی، ۱۳۹۸: ۲۵) مطابق این اصل از قانون اساسی، که بیان داشته است: «هیچ کس نمی تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد» بنابراین هیچ کس حق ندارد با عنوان کردن این حق که «ملکیت این حیوان متعلق به من است» با گرداندن آن حیوان باعث آزار و اذیت دیگران گردد.

۶- بررسی مستندات و مستدلّات حقوقی پیش روی سگ گردانی

صدور حکم منوط به وجود قوانین مدون بوده و مقام قضایی بر طبق آن قوانین مدون حکم قضایی را صادر می کند. این همان استناد قانونی می باشد. البته صدور حکم تنها منوط به قوانین صریح نبوده بلکه قاضی دادگاه بایستی با استناد به منابع معتبر اسلامی، فتاوی معتبر و اصول حقوقی، حکم موضوع را استخراج نماید. همچنین مستدل بودن نیز به این معنی است که اسباب واقعی و قانونی بایستی به گونه ای بیان شده باشد که دادرسرا در مورد صدور حکم راهنمایی کند. (حاجی پور و همکاران، ۱۴۰۳: ۳۲۱) مستندات و مستدلّات حقوقی نیز بیشتر در ارتباط با جبران خسارت و حقوق مدنی موضوع می باشد که در این بند در ارتباط با آن سخن گفته خواهد شد.

۶-۱- قانون مدنی

قانون مدنی مجموعه‌ای از مواد قانونی است که اساسی ترین قواعد قانونی حاکم بر ارتباطات اشخاص با یکدیگر را در جامعه بیان می کنند. (کریمی، ۱۴۰۲: ۵۱) هر چند در قانون مدنی مقنن به صراحت از سگ گردانی سخنی به میان نیاورده است ولی با این حال طبق اصل استناد قانونی مقام قضایی می تواند از سایر قوانین مصرحه در این قانون اتخاذ تصمیم کند. در این قسمت از پژوهش به بیان برخی از موادی اشاره می شود که می توان با استناد به آن به محکومیت حیوان گردانان حکم صادر کرد.

۶-۱-۱- ماده ۳۳۴ قانون مدنی

ماده ۳۳۴ قانون مدنی می‌گوید: «مالک یا متصرف حیوان مسئول خساراتی نیست که از ناحیه آن حیوان وارد می‌شود مگر این که در حفظ حیوان تقصیر کرده باشد لیکن در هر حال اگر حیوان به واسطه عمل کسی منشأ ضرر گردد فاعل آن عمل، مسئول خسارات وارده خواهد بود.» همانطوری که در متن ماده نیز وجود دارد، چنانچه صاحب حیوان دارای قصور بوده باشد موظف به جبران خسارات وارده است. برای درک بهتر این ماده لازم است نسبت به تعریف واژه «تقصیر» اشاره گردد. در حقیقت تقصیر عبارت است از انجام دادن کاری که انسان فرضی در شرایطی که ضرر در آن روی داده است انجام می‌داد یا ترک کاری که او در آن شرایط انجام می‌داد. (میر شکاری و رضائی، ۱۴۰۳: ۴۵)

به عبارت دیگر از نظر حقوقی به انجام ندادن عملی که شخص ملزم به انجام آن است یا ارتکاب عملی که شخص از انجام دادن آن منع شده، تقصیر می‌گویند. (بهرامی و السان، ۱۴۰۲: ۵۰) همان طور که دارندگان و صاحبان اشیاء از قبیل وسایل نقلیه در مقابل فعل ناشی از شیء و وسیله خود در قالب قصور و کوتاهی در انجام وظیفه یا تعدی و تفریط مسئول هستند، صاحبان حیوانات نیز در قبال رفتار ناشی از عمل حیوان تحت اختیار خود مسئولند. این ماده می‌گوید حامل سگ ملزم به حفظ آن است ولی چنانچه قصور کند موظف به جبران آن است و این در حالی است که سگ حیوانی نجس العین بوده و نجاست آن را نمی‌توان از کسی پوشاند و این خود به خودی خود موجب ضرر زدن به دیگری می‌شود. با توجه به این که مقنن در اینجا واژه قصور را به کار برده و با اثبات قصور حامل و نگهدارنده سگ می‌توان او را مجازات کرد، بر این اساس چون در اینجا امکان انتقال بیماری بدون تقصیر نیز وجود دارد، بنابراین می‌توان گفت در رابطه با سگ گردانی، حامل سگ بدون اثبات تقصیر نیز می‌توان به عنوان مجرم شناخته شده و محکوم به جبران ضرر و زیان محکوم علیه گردد.

۶-۱-۲- ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی

در مسوولیت مدنی، ایراد ضرر، وجود فعل زیان بار و احراز تقصیر زیان رساننده، موجب مسوولیت وی می‌شود، در حالی که در حقوق کیفری وجود گزاره جرم انگار، ارتکاب رفتار مجرمانه و احراز سوءنیت شرط تحقق مسوولیت کیفری است. (محسنی و انصاری، ۱۳۹۸: ۳۵۳) در همین راستا و برای تحقق عدالت در مفهوم واقعی آن، ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی چنین بیان داشته است. «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگر که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد.» این ماده ناظر به اضرار مادی و معنوی است. ضرر مادی ضرری است که به حقوق مالی اشخاص وارد می‌شود و در واقع خساراتی است که به جان یا دارایی اشخاص تحمیل می‌شود ولی ضرر معنوی ناظر به تجاوز به حقوق غیر مالی اشخاص بوده و موجب جریحه دار شدن احساسات و عواطف فرد می‌شود. (مسجد سزایی، ۱۴۰۲: ۵) زمانی که سگی باعث ترس فردی می‌شود و چون احتمال دارد فردی که ترسیده است در اجتماع خجل شده و به او انگ و صفت ترسو را بدهند از همین رو می‌توان گفت این اقدام سگ باعث ضرر معنوی به وی شده است ولی چنانچه آسیب مالی به فرد وارد شود باز دوباره مشمول این ماده قانونی بوده و صاحب آن مسئول جبران ضرر های مالی می‌باشد.

۶-۲- آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمان ها

در نظام حقوقی ایران، همانند سایر نظام های حقوقی، برای آن که عملی جرم تلقی شود، بایستی در قانون، جرم انگاری شده باشد. این امر بدین معنا است که مجازات عمل شخص مرتکب، تنها در صورت پیش بینی قانون گذار، امکان پذیر می‌باشد. یکی از مهم ترین قوانینی که در زمینه ی جرم بودن سگ گردانی به آن استناد می‌شود آیین نامه ی اجرای قانون تملک آپارتمان می‌باشد. با توجه به ماده ی ۳ این قانون قسمتی هایی از ساختمان و متعلقات آن که به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم مورد استفاده ی تمامی شرکا (همسایه ها) می‌باشد به

عنوان قسمت‌های مشترک به حساب می‌آید و نمی‌توان حق انحصاری بر آن قائل شد. تبصره‌ی این ماده متضمن یک اصل بسیار مهم می‌باشد و آن اینکه گذاردن میز و صندلی و هر نوع اشیای دیگر و همچنین نگهداری از حیوانات در قسمت‌های مشترک ممنوع می‌باشد. قسمت‌های مشترک در ملکیت مشاع تمامی شرکای ملک قرار دارد. هر چند که در قسمت‌های اختصاصی واقع شده باشد و یا از آن قسمت‌ها عبور نماید. با تفسیر چنین قانونی می‌توان نتیجه گرفت که نگهداری از سگ و هرگونه حیوان خانگی در قسمت‌های مشاع ممنوع است. یعنی امکان شکایت و برخورد قانونی با چنین مسأله‌ای وجود دارد. این امر شامل عبور سگ، تردد، نگهداری و هرگونه مورد مشابه می‌گردد. همچنین منظور از این تبصره تمامی حیوانات اعم از اهلی و وحشی می‌باشد. بنابراین تفاوتی از این نظر وجود ندارد و تمامی نژاد‌های سگ را در بر می‌گیرد. (حسینی مقدم و رستگاری، ۱۴۰۰: ۱۵)

۶- نتیجه گیری

با توجه به وجود پدیده سگ گردانی و همزیستی با حیوانات در جوامع اسلامی که برگرفته از فرهنگ غربی است افرادی که به هر عنوان با حیوانات همزیستی دارند چنانچه موجب آزار و اذیت دیگران را فراهم سازند و یا در جامعه موجب رعب و وحشت کودکان و زنان گردند طبق مواد قانون مجرم شناخته و مسئول کیفری اعمال خود خواهند بود و مسئولیت جبران ضررهای وارده بر جامعه و افراد اعم از ضررهای مادی و معنوی خواهد بود و اگر افرادی که سگ گردانی می‌کنند پایبند به قانون و اصول اخلاقی نباشند به عبارت دیگر کارهای ضد ارزشی و اخلاقی انجام دهند طبق مواد قانونی مجرم شناخته می‌شوند به این خاطر که هر فرد مسئول اعمال خویش است. پس شخصی که سگ نگهداری می‌کند با توجه به اینکه سگ ذاتا موجودی درنده و خطرناک است چنانچه به دیگران لطمه‌ای وارد سازد صاحب حیوان ضامن خواهد بود. اگر چه سگ یکی از مخلوقات منفعت بخش برای انسان‌ها می‌باشد ولی هم زیستی با آن و نیز به همراه داشتنش در محیط داخلی و نیز بیرون، آسیب‌های فراوانی را نه تنها بر خود فرد، بلکه بر سایرین بار خواهد کرد. آسیب‌هایی از قبیل آسیب‌های بهداشتی، روانشناختی، اجتماعی، جامعه‌شناختی از پیامدهای خطرناک این پدیده فرهنگی می‌باشد. بررسی‌ها نشان دهنده این مطلب می‌باشد که علیرغم وجود قوانینی مبنی بر جرم بودن سگ گردانی ولی به دلیل عدم صراحت قانون‌گذار، این عمل در قوانین موضوعه جرم‌انگاری نشده و این خلاء بایستی با قید فوریت پر گردد.

منابع

۱. امامی، حسن (۱۳۷۴)، «حقوق مدنی»، چاپ اول، جلد اول، تهران: کتابفروشی اسلامیة
۲. انصاری، مرتضی (۱۴۱۰)، «کتاب المکاسب»، جلد پنجم، بیروت: موسسه النور للمطبوعات
۳. آل داوود، جاوید؛ احمدی بزرگ، محمد جعفر؛ آل ناصری، آیت (۱۳۸۹)، «نجاست سگ از دیدگاه علمی و دینی»، شانزدهمین کنگره دامپزشکی ایران، تهران
۴. آهنگران، محمد رسول؛ صابری مجد، احمد (۱۴۰۱)، «راهبردهای پیشگیرانه بهداشتی برای مقابله با اپیدمی ویروس کرونا مبتنی بر رهنمودهای دینی»، مطالعات اسلامی در حوزه سلامت، دوره ۲۲، شماره ۵۵
۵. برهانی، محسن (۱۳۹۴)، «جرم‌انگاری حقوق بشری از اقتضانات صحیح اخلاقی تا خود مختاری»، نشریه حقوق بشر، دوره ۱۰، شماره ۱
۶. برهانی، محسن (۱۳۹۸)، «اخلاق و حقوق کیفری»، تهران: انتشارات فرهنگ و اندیشه اسلامی
۷. بن فارس، احمد (۱۴۰۴)، «معجم مقاییس اللغة»، چاپ اول، قم: دار احیاء التراث العربی

۸. بهاریه یزدی، محمد؛ پورمهدی بروجنی، مهدی؛ مصلی نژاد، بهمن؛ غریبی، داریوش (۱۳۹۷)، «شیوع سرمی و عوامل خطر اربیشیوز سگ سانان در سگ های شهری و روستایی اهواز»، نشریه مجله دامپزشکی ایران، دوره ۱۴، شماره ۳
۹. بهرامی، احسان؛ السان، مصطفی (۱۴۰۲)، «جایگاه تقصیر و سوء نیت در مطالبه خسارات ناشی از دعوی واهی»، مطالعه تطبیقی در حقوق ایران و آمریکا، نشریه حقوقی دادگستری، دوره ۱۲۳، شماره ۵۰
۱۰. بیاتی، پروانه (۱۴۰۰)، «واکاوی جامعه شناختی پیامدهای گرایش به سگ گردانی در سنجه جرم شناسی با تاکید بر نقش پلیس در برخورد با این پدیده»، پژوهش های جرم شناختی پلیس، دوره ۴، شماره ۷
۱۱. بیگی، جمال؛ شیر محمدی، جلال (۱۳۹۸)، «مبانی و چالش های جرم انگاری در گفتمان سیاست جنایی قانون آیین دادرسی کیفری»، نشریه علم و وکالت، دوره ۲، شماره ۳
۱۲. تبریزی، شیخ جواد (۱۳۷۴)، «ارشاد الطالب»، چاپ اول، قم: مؤسسه اسماعیلیان
۱۳. جانی پور، مجتبی؛ عباسی، مراد (۱۳۹۲)، «بررسی مسئولیت مطلق از منظر حقوق کیفری و فقه امامیه با تاکید بر مسئولیت پزشکی»، نشریه علمی فقه و حقوق اسلامی، دوره ۲۵، شماره ۶
۱۴. جمالی، محمد، ذوالفقار طلب؛ مصطفی (۱۴۰۰)، «وضعیت فقهی نجاست و نگهداری از سگ در مذاهب اسلامی»، مجله فقه پزشکی، دوره ۱۲، شماره ۴۲
۱۵. جوادی، محسن؛ حسینی سورکی، محمد (۱۳۹۶)، «جان استوارت میل و یگانه اصل محدود کننده آزادی»، نشریه علوم سیاسی، دوره ۲۰، شماره ۸۷
۱۶. حاصل خواه جعفر آبادی، رضا (۱۴۰۲)، «امکان سنجی پیشگیری واکنشی ناشی از مصرف داروهای نیروزای غیر مجاز به وسیله ورزشکاران در حقوق کیفری ایران»، فصلنامه تحقیقات نوین میان رشته ای حقوق، دوره ۳، شماره ۴
۱۷. خدادادی، فضل الله (۱۴۰۱)، «دگردیسی نوع نگاه به سگ: از ترحم در گذشته تا تفضل در جامعه امروزی ایران»، فصلنامه اسلام و حقوق اجتماعی، دوره ۲۸، شماره ۹
۱۸. الصدر، محمد باقر (۱۴۳۱ ق)، «دروس فی علم الاصول»، چاپ ششم، قم: انتشارات دارالصدر
۱۹. عالمی، خدیجه؛ علی محمد، فاطمه (۱۴۰۱)، «وضعیت بهداشت عمومی در عصر قاجار از نگاه سیاحان خارجی»، پژوهش های ایران شناسی، دوره ۱۲، شماره ۲
۲۰. علیشاهی قلعه جوقی، ابوالفضل؛ جوکار، سید مهدی، رئیس الساداتی، زهرا (۱۴۰۱)، «جرم انگاری سگ گردانی در معابر عمومی از واکاوی در فقه تا خلا قانونی»، مجله حقوق پزشکی، دوره ۵۷، شماره ۱۶
۲۱. عمانی، مهدی، امیر، عیسی زاده؛ زهرا، بوداقتی آلنی، سعید؛ میر احدی، سعید (۱۴۰۲)، «مکانیسم راهبردی نهضت فرهنگی در پیشگیری از آسیب های اجتماعی نوظهور»، چهاردهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی در ایران، دانشگاه تهران
۲۲. عمانی، مهدی، بیگی، جمال؛ پورقهرمانی، بابک (۱۴۰۲)، «فناوری هارپ؛ چالش های فقهی و حقوقی فراروی آن»، فصلنامه مطالعات میان رشته ای فقه، دوره ۳، شماره ۱۱
۲۳. فتاحی، کامران (۱۳۹۴)، «حقوق اساسی»، چاپ دوم، تهران: انتشارات خرسندی
۲۴. کاظمی، علی؛ احمد زاده، رسول؛ زهروی، رضا (۱۳۹۷)، «اجزای غیر روانی در رکن معنوی جرم نقدی بر طراحی ارکان اصلی جرم»، نشریه پژوهش های انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی، دوره ۱۸، شماره ۵

۲۵. کریمی راد، عرفان؛ فرح بخش، مجتبی؛ میر سعیدی، سید منصور؛ قاسمی، قاسم (۱۴۰۲)، «اخلاق گرایی قانونی، از نتیجه گرایی تا وظیفه گرایی»، پژوهش نامه حقوق اسلامی، دوره ۲۳، شماره ۳
۲۶. کریمی راد، عرفان؛ فرح بخش، مجتبی؛ میر سعیدی، سید منصور؛ قاسمی، قاسم (۱۴۰۱)، «از اخلاق متعارف جامعه تا محدوده اخلاق گرایی قانونی، گذر به سوی اخلاق گرایی منعطف»، نشریه جامعه شناسی سیاسی ایران، دوره ۵، شماره ۱۰
۲۷. کریمی، جمشید؛ بادینی، حسن؛ عباسلو، بختیار (۱۴۰۲)، «حقوق مدنی و تحولات سیاسی اجتماعی در ایران قبل و بعد از انقلاب اسلامی»، فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، دوره ۱۷، شماره ۶۴
۲۸. لطیف زاده، مهدیه؛ افکار، حمید؛ خدا بخشی شلمزاری، عبد الله (۱۴۰۱)، «بررسی حقوقی دارندگان سگ های تزئینی از نگاه فقه امامیه و حقوق ایران با تاکید بر رویه قضایی»، فصلنامه فقه و اصول، دوره ۵۳، شماره ۳
۲۹. لنکرانی، محمد فاضل (۱۴۰۹)، «کفایه الاصول»، چاپ اول، قم: موسسه آل البيت
۳۰. مسجد سراپی، حمید (۱۴۰۲)، «جستاری در مبانی فقهی ضرر معنوی با رویکردی به ضرر معنوی در سوانح هوایی»، پژوهش های فقهی، دوره ۱۹، شماره ۱
۳۱. مصطفی زاده، فهیم؛ کشتگر، امیر (۱۴۰۱)، «فلسفه و مبانی جرم انگاری در نظام های حقوق عرفی»، نشریه اندیشه های حقوق عمومی، دوره ۱۱، شماره ۲۱
۳۲. معین، محمد (۱۳۸۶)، «فرهنگ معین»، چاپ سوم، تهران: زرین
۳۳. میر شکاری، عباس؛ رضانی، فاطمه (۱۴۰۳)، «تبیین نسبت قاعده طلایی با مسئولیت مدنی»، نشریه پژوهشنامه حقوق اسلامی، دوره ۶۳، شماره ۴۵
۳۴. نوبهار، رحیم؛ نوبهاری طهرانی، علیرضا (۱۴۰۱)، «مبانی پدرسالاری قانونی با نگاهی به نقش آن در جرم انگاری»، نشریه مطالعات حقوقی، دوره ۱۴، شماره ۲
۳۵. نیک نژاد، جواد؛ حیدری، نصرت (۱۴۰۰)، «موجه، مستند و مستدل بودن رای دادگاه و داوری»، فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی، دوره ۹، شماره ۳۵
36. Feinberg, Joel (2000), *"The moral limits of the criminal law, volume one: Harmtothers"*, New York, Oxford University Press.
37. Winslow, Charles; Amory, Edward (1920). *"The Untilled Field of Public Health"*. Modern Medicine. 2: page. 183